

*Een wandeling langs de
Buitenplaatsen van Heemstede
in de voorzomer van het jaar 1847*

door

C. PEPPER

Uitgegeven in het jaar 1975
door de Vereniging
Oud-Heemstede-Bennebroek
te Heemstede

Inleiding

Heemsteeds erfgoed is door de tijden heen op vele wijzen beschreven, in de laatste kwart eeuw heeft de Vereniging Oud-Heemstede—Bennebroek daar zeker ook zijn steentje toe bijgedragen. Voor zowel de historicus als de leek en genietter van geschiedschrijving is lectuur beschikbaar waarin een macht aan gegevens over de Heerlijkheid van weleer is verwerkt. Het beeld is dus bijkans compleet. Maar zeker in 1975 — in Europees verband tot monumentenjaar uitgeroepen — is een publicatie van ons genootschap op zijn plaats, wellicht voorlopig de laatste uitgave van de reeks die onze Vereniging laat drukken.

Het Bestuur gunt U echter in deze jachtige tijd een geschrift waarin de sfeer van vroeger sterk wordt opgeroepen. Waarin U — geboeid lezend — alle prikkels van het overrompelende dagelijks nieuws vergeet. Wij zochten kortom naar een verplaatsing van U in de tijd, wij wilden U een wandeling door Heemstede laten maken in de vorige eeuw. Maar dan zó dat U het water van de Haarlemmermeer hoort klotsen, misschien zelfs een gevaarlijke storm meemaakt op deze binnensee. Dat U kuiert door de lanen en dreven en — door het zand in Uw schoenen — ervaart dat het hier nog duingebied is. Dat U de stilte hoort en de gezapigheid ziet, de arbeid op de blekerijen waarneemt en de verpozing op de buitenplaatsen meebeleeft.

Oorspronkelijk hebben wij de schrijver gevraagd de nostalgische beschrijving te laten prevaleren boven de tijdsbepaling. Bij nadere beschouwing bleek het echter zeer wel mogelijk de eisen die gesteld moeten worden aan een historisch wetenschappelijk relaas in overeenstemming te brengen met een boeiende excursie, zodat wij met gepaste zekerheid ons kunnen voorstellen dat deze tiendaagse veldtocht heeft plaats gehad in de maanden juni en juli van het jaar 1847.

Cees Peper danken wij voor het ter beschikking stellen van zijn talent. Belangeloos, zoals ook het geval was bij de schrijvers van onze vorige uitgaven.

Het gemeentebestuur van Heemstede zijn wij dank verschuldigd voor de subsidiëring. Zonder die financiële steun waren onze jaarlijkse premies niet mogelijk geweest.

Namens het Bestuur
Ben van Tongeren,
voorzitter.

Meer en Bosch nabij Heemstede

Het herenhuis had oorspronkelijk een vierkante vorm. Omstreeks 1800 werd het huis naar achteren uitgebreid. Het veranderde toen geheel van karakter doordat de grote gang die midden door het huis loopt tot stand kwam. Ook de aangebrachte ingangspartij en de attiek op de gevel verfraaiden het huis in de toen gangbare Louis de XVI-stijl.

Mijn begeleider bood mij aan een rondwandeling door het huis te maken.

De benedengang had een grote bekoring omdat van twee zijden het licht toestroomde. Aan het einde van de gang bevond zich een groot glasraam dat uitzicht bood op de achteringang van de buitenplaats waar een dubbele rij lindebomen tot lommerrijk verpozen noodde. Tegenover de grote suite aan de voorzijde lag de salon. Bij het opgaan van de trap wees mijn gids mij op een fraai uurwerk in de muur van de gang aangebracht met om de wijzerplaat een sober doch fraai cartouche in stucwerk. Sedert 1807 behoorde dit uurwerk tot het huis en was steeds bij de koop inbegrepen.

Op de bovenetage waren de fraaie kamers voorzien van zware balken plafonds.

Op de bovenetage bevonden zich vier grote slaapkamers en enkele dienstbodenvertrekken. Boven het gehele huis strekte zich een zolder uit, hier was een badtoestel geplaatst. Verder stond er een gegalvaniseerd ijzeren waterbak vanwaar buizen naar de slaapetage liepen en in verbinding stonden met badkuipen. Bijzonder modern was een koperen ketel met pijpenstelsel dat tot verwarming van het huis diende.

Van de zolderverdieping gingen wij naar de kelder, waar wij de perspomp bezichtigden met de daartoe behorende toestellen met buizen welke dienden voor de watervoorziening van het gehele huis.

Het was een verademing toen wij vanuit de kille kelder in de zonnige tuin arriveerden. Bij de rondwandeling over het buiten bekeken wij het koetshuis, de koetsierswoning en de paardestal, waar twee paarden op stal stonden. Het koetshuis had een uitgang op de Voorweg.

Aan deze weg bevond zich ongeveer achter het huis, een hooggesloten poort. Door deze poort gaande wandelden wij in zuidelijke richting door een schone Lindelaan, welke een afscheiding vormde tussen een stuk weiland en de Voorweg. Even verder zagen wij een bekoorlijk plekje dat de naam "Aanleg tot vermaak" droeg en gelegenheid bood om zich bij de vijver en het bos aangenaam te verpozen.

Aan het einde van deze aanleg lag een fraaie moestuin compleet met broeikas, broeibakken en een orangerie voorzien van verwarmingstoestellen.

De tuinman, die vlakbij de moestuin woonde, toonde ons met gepaste trots de vele gewassen die volop in bloei stonden.

Door het kleine, doch fraai aangelegde bos met hoogopschietende beuken keerden wij terug naar het huis. Na het diner kreeg ik de gelegenheid mij op mijn kamer terug te trekken en mijn aantekeningen verder uit te werken. Vanachter de schrijftafel had ik een schitterend uitzicht over de Haarlemmermeer. Ik was dusdanig verdiept in mijn schrijverij dat ik niet had opgemerkt dat het weer aan het veranderen was. Door gerammel aan de luiken werd ik opmerkzaam gemaakt dat de lucht helemaal dichttrok en er grote wolkenpartijen boven de Meer hingen die daardoor een dreigend aanzien kreeg. Het gedonder, dat eerst in de verte klonk, kwam al spoedig naderbij en binnen de kortste tijd brak er een zwaar onweder los.

Een paar schepen zochten nog een veilig heenkomen door de monding van het Spaarne op te varen, waar zij achter het eiland enige beschutting vonden tegen de zuidoostenwind.

Een van de dienstboden kwam de petroleum-lampen aansteken doch ik verzocht dit na te laten omdat ik van het geweldig natuurgebeuren ten volle wilde genieten.

Bliksemschichten schoten door de lucht en werden gevolgd door enorme donderslagen. Het water van de Meer geleek op een kolkende zee en vanuit kamer de was heel duidelijk te zien dat grote golven tegen de oever uiteen-sloegen en hoogopspatten tegen de beschoeiing.